

نویدِ فارسی

NAVEED-E-FARSI

3rd Language Persian Book

Ninth 9 Standard

تھرڈ لانگوتج فارسی ٹکسٹ بک

برائے جماعت نہم

KARNATAKA TEXTBOOK SOCIETY (R.)

6th Cross, Malleshwaram.

Bengaluru - 560 003.

Text Book Committee

Chairperson :

1) K.S Abdul Khadeer - Jamai Munshi Fazil M.A

Principal Noorunnabi Arabic College, Chandapur colony ,Vijayapuu - 586101.

Members :

1)Janab Mohammed Omer - Jamai Munshi Fazil

Lecturer Hazrat Bilal Arabic College, Talikot - 586214

2)Janab Syed Umar - Jamai Munshi Fazil

Lecturer Noorunnabi Arabic College, Chadapur colony, Vijayapuu - 586101.

3)Janab Asadullah Baqvi - M.A

Asst Master S.N. Sharda Girls High School, Mulbagal.

Scrutinizer :

Janab Dr. Irshad Ahmed Rizvi Sahil Shahsarami (Alig) M.A. Phd.

Malleshwaram Bengaluru.

Artist :

Sri Kiran Kumar - S.S

No.153, IV Cross, Vidyarnyapur Bengaluru.

Chief Co-ordinator :

Prof. G.S. Mudambadithaya, Curriculum revision and

Text book preparation, KTBS, Bengaluru.

Chief Adviser :

Sri Nagendra Kumar, Managing Director, KTBS, Bengaluru.

Sri Panduranga, Deputy Director (in charge), KTBS, Bengaluru.

Programme Co-ordinator :

Smt. Jaya Lashmi C.D - Assistant Director, KTBS, Bengaluru.

PREFACE

The Textbook Society, Karnataka has been engaged in producing new textbooks according to the new syllabi prepared which in turn are designed based on NCF – 2005 since June 2010. Textbooks are prepared in 11 languages; seven of them serve as the media of instruction. From standard 1 to 4 there is the EVS, Maths and Languages 5th to 10th there are three core subjects namely mathematics, science and social science.

NCF – 2005 has a number of special features and they are:

- Connecting knowledge to life activities
- Learning to shift from rote methods
- Enriching the curriculum beyond textbooks
- Learning experiences for the construction of knowledge
- Making examinations flexible and integrating them with classroom experiences
- Caring concerns within the democratic policy of the country
- Make education relevant to the present and future needs.
- Softening the subject boundaries integrated knowledge and the joy of learning.
- The child is the constructor of knowledge

The new books are produced based on three fundamental approaches namely.

Constructive approach, ***Spiral*** Approach and ***Integrated*** approach. The learner is encouraged to think, engage in activities, masters skills and competencies. The materials presented in these books are integrated with values. The new books are not examination oriented in their nature. On the other hand they help the learner in the total development of his/her personality, thus help him/her become a healthy member of a healthy society and a productive citizen of this great country India.

Language textbooks are designed to help learners master communicative competencies, excellent comprehension, meaningful expression and efficient reference skills.

English is studied by most students as the second language. Teachers have to keep in mind the three fundamental approaches based on which the readers have been designed and adapt their teaching methods and help learners master language skills and competencies and help them become excellent users of English.

Schools in Karnataka offer seven languages as media of instruction and eight as first languages and ten languages are offered as third language. The objective is to help the learners to use these languages efficiently at the communicative level. It is hoped that at least a cross section of learners achieve competencies to use these languages at the creative level.

Teachers are expected to adapt their teaching methods not to make these textbooks just feed materials for examinations, but help learners master language competencies such as communication, comprehension, expression in writing and necessary reference skills.

The Textbook Society expresses grateful thanks to the chairpersons, writers, scrutinisers, artists, and printers in helping the Text Book Society in producing these textbooks.

Prof. G S Mudambadithaya

Coordinator

Curriculum Revision and Textbook Preparation
Karnataka Textbook Society®
Bengaluru - 85

Nagendra Kumar

Managing Director

Karnataka Textbook Society®
Bengaluru - 85

پیش لفظ

اخلاق و کردار کی تعمیر و تشکیل میں ادب کا جو مقام ہے وہ محتاج تعارف نہیں۔ فارسی قدیم ادبی اور ثقافتی کلاسیکی زبانوں میں سے ایک ہے۔ جس کے تہذیب و تمدن کا اثر اقوام عالم پر ہوا ہے اور جیسے جیسے فارسی الاصل حکمرانوں کے تعلقات ہندوستان سے قائم ہوتے گئے ویسے ویسے یہ زبان بھی یہاں کی مقامی زبانوں میں شامل ہوتی چلی گئی اور یہ صرف عوام کی زبان ہی نہ رہی بلکہ حکومت کی زبان بھی بن گئی۔ خاص کر جنوب کی بہمنی عادل شاہی قطب شاہی اور نظام شاہی سلطنتوں کی سرکاری زبان فارسی ہی رہی اور یہ سلسلہ انگریزوں کے ابتدائی دور تک چلتا رہا۔

ریاست کرناٹک میں حکومت سے منظور شدہ پرائمری، سکنڈری اور کالجوں میں فارسی کی تعلیم بدستور جاری ہے 1986 کی نئی تعلیمی پالیسی کے تحت مختلف درجات کے لئے فارسی کتابیں حکومت کی زیر نگرانی تیار کرائی گئی ہیں اور اب NCF2005 کے جدید تعلیمی پالیسی کے تحت تیسری زبان کی حیثیت سے مختلف درجات کے لئے نصابی کتب تیار کرائی جا رہی ہیں۔

زیر نظر کتاب "نوید فارسی" برائے درجہ نہم جدید نکات کو سامنے رکھتے ہوئے ترتیب دی گئی ہے جس میں طلباء کی عمر، جماعت اور زبان دانی وغیرہ کا پورا پورا لحاظ رکھا گیا ہے ہمیں امید ہے کہ ہماری یہ کوشش کارگر ہوگی اور پسندیدگی کی نگاہ سے دیکھی جائے گی اس کتاب کے سلسلے میں کوئی بھی مشورہ بطیب خاطر قبول کیا جائے گا۔ اس کتاب کی تیاری میں محکمہ نصابی کتب کے تمام افسران اور عملہ کے تعاون کا مرتبہ شکر یہ ادا کرتے ہیں۔

فقط

چیرمین داراکین

ہدایات برائے اساتذہ

دوسری زبانوں کی طرح فارسی زبان کو جاننے اور اس میں مہارت حاصل کرنے کے لئے اس کے قواعد کا جاننا ضروری ہے۔ یہ کتاب زبان سوم کی حیثیت سے ترتیب دی گئی ہے۔ اس لئے اس کے قواعد اور مشقیں اسباق کے ساتھ شامل کی گئی ہیں۔ لہذا اساتذہ کرام قواعد کے افہام و تفہیم اور تمرینات کا ایک خاکہ تیار کر لیں اور مشکل الفاظ کے معنی ذہن نشین کرائیں۔ تلفظ کی صحت کا خاص خیال رکھیں۔ طلباء کی کاپیوں میں لکھے ہوئے قواعد و تمرینات کی خاص توجہ کے ساتھ جانچ کریں۔

تدریسی عمل دو طرفہ عمل ہوتا ہے۔ استاد رہنمائی کرتا ہے اور طالب علم اپنی منزل پر خود گامزن رہتا ہے۔ اس عمل میں طلباء سے ہر سبق و نظم پڑھائیں کہ وہ صحیح تلفظ کے ساتھ پڑھ سکیں۔

امید ہے کہ اساتذہ کی مخلصانہ محنتوں سے طلباء میں فارسی زبان و ادب کی طرف رغبت کرنے اور انہیں فارسی سیکھنے کا شوق و ذوق پیدا ہوگا۔

چیرمین وارا کین

فارسی تھرڈ لانگوئج ٹکسٹ بک

☆☆☆

ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಕುರಿತು

ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಮಾನ್ಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯವರೂ ಅರ್ಥಸಚಿವರೂ ಆಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದರಾಮಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ೨೦೧೪-೧೫ ರ ಬಜೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು. ತಜ್ಞರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮೂಲ ಆಶಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: “ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯ, ನೈತಿಕಮೌಲ್ಯಗಳು, ವೈವಿಧ್ಯಮಯತೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವ, ಜಾತ್ಯತೀತತೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬದ್ಧತೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾಗುವಂತೆ ತಜ್ಞರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ರಚಿಸಲಾಗುವುದು” ಇದು ಬಜೆಟ್ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಆಶಯ.

ಆನಂತರ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ಒಂದರಿಂದ ಹತ್ತನೇ ತರಗತಿಯವರೆಗಿನ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗಾಗಿ ೨೭ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ದಿನಾಂಕ: ೨೪.೧೧.೨೦೧೪ ರಂದು ಆದೇಶಹೊರಡಿಸಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಗಳು ವಿಷಯವಾರು ಮತ್ತು ತರಗತಿವಾರು ಮಾನದಂಡಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರಚಿತವಾದವು. ವಿವಿಧ ಪಠ್ಯವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಜ್ಞರು, ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಈ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಲಿಖಿತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಅಕ್ಷೇಪಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಹೊಣೆಹೊತ್ತ ಈ ಸಮಿತಿಗಳಿಗೆ ‘ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯವಸ್ತುವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ನಂತರ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ’ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ೨೪.೧೧.೨೦೧೪ರ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ಆನಂತರ ೧೯.೦೯.೨೦೧೫ ರಂದು ಹೊಸ ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿ ‘ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪುನರ್ ರಚಿಸುವ’ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಮಗ್ರ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗೊಂಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ೨೦೧೬-೧೭ ರ ಬದಲು ೨೦೧೭-೧೮ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದೆಂದು ಇದೇ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಸಂಘಟನೆಗಳೂ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಮಹತ್ವಯೋಜನೆ, ಆಶಯದೋಷಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಚಿವರಿಗೆ, ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಸಮಿತಿಗಳೊಡನೆ ಅನೇಕ ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಾಲಾ ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಸಂಘಗಳ ಜೊತೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ನೀಡಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಾಪಕರು, ವಿಷಯಪರಿವೀಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಡಯಟ್ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಭಿಮತಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನ, ಗಣಿತ, ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತಜ್ಞರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆನಂತರ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಹಿಳಾ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಅರಿವಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಕಡೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಕೇಂದ್ರೀಯ ತಾಲಾ (ಎನ್.ಸಿ.ಇ.ಆರ್.ಟಿ) ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಜೊತೆ ರಾಜ್ಯದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ವಿಜ್ಞಾನ, ಗಣಿತ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತಜ್ಞರ ಮೂರು ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಮಿತಿಗಳು ನೀಡಿದ ತೌಲನಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರೀಯ ತಾಲಾ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಿಗಿಂತ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಂತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅಂಧ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಜೊತೆ ನಮ್ಮ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟನೆಯನ್ನು ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಿತಿಗಳು ಮಾಡಿರುವುದು ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯೇ ಹೊರತು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಮಗ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಧಕ್ಕೆಯುಂಟುಮಾಡಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗತ್ವ ಸಮಾನತೆ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮಗ್ರತೆ, ಸಮಾನತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪರಿಷ್ಕರಣೆಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಚೌಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮೀರಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಬಯಸುತ್ತೇವೆ, ಜೊತೆಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಿತಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ವಿಷಯವಾರು ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡೆದು ಆಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಸಂಪೂರ್ಣ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ೨೭ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮತ್ತು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಹಾಗೂ ಉನ್ನತ ಪರಿಶೀಲನಾ ಸಮಿತಿಯ ಸಮಸ್ತರನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುತ್ತೇವೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸಮಿತಿಗಳ ಕೆಲಸ ಸುಗಮವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಲು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ದುಡಿದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘದ ಎಲ್ಲಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ನೆನೆಯುತ್ತೇವೆ. ಸಹಕರಿಸಿದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಂದನೆಗಳು. ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಸರ್ವ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ತಜ್ಞರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಎಂ.ಪಿ. ಮಾದೇಗೌಡ
ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ)
ಬೆಂಗಳೂರು-೮೫

(ಪ್ರೊ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ)
ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷರು
ರಾಜ್ಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಸಮಿತಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಂಘ (ರಿ)
ಬೆಂಗಳೂರು-೮೫

مجلس نظر ثانی برائے نصابی کتاب

صدر مجلس

پروفیسر برگوراما چندرپا: مجلس نظر ثانی برائے ریاضی نصابی کتاب، کرناٹک ٹیکسٹ بک سوسائٹی (رجسٹر) بنگلور-03

مجلس نظر ثانی

صدر: جناب عبدالجبار عمری، پرنسپال، القادر عربک کالج، شاہ پیٹ، وجے پورہ-101 586

اراکین

جناب یس۔ اے رحمن، وظیفہ یاب معلم، # 1493 راجیونگر، فسٹ اسٹیج، میسور-019 570
ڈاکٹر محمد شمس الدین رشادی، حسنت ڈگری کالج، ہنورا بنڈاروڈ، بنگلور۔

جناب کے۔ یم حنیف، لکچرر، حضرت بلال عربک کالج، تالیکوٹے مدے بہال تعلق، ضلع وجے پورہ۔
جناب کے۔ یس عبدالقادر، پرنسپال، نور نبی عربک کالج، چاند پور کالونی، وجے پورہ-104 586

اعلیٰ مجلس نظر ثانی

ڈاکٹر آر۔ محمد عمری، اسوسیٹ پروفیسر، وی تچ ڈی ہوم سائنس کالج شیشادھری روڈ، بنگلور-001 560
ڈاکٹر اہی فدائی، # 1616 IV کراس شیوارامپالے آؤٹ، تچ بی آر III بلاک، کلیان نگر پوسٹ بنگلور-43

میر صلاح کار

شری یم۔ پی۔ مادھے گوڈا، مینیجنگ ڈائریکٹر، کرناٹک ٹیکسٹ بک سوسائٹی (رجسٹر) بنگلور-03
شری متی اُشام۔ ڈی، ڈپٹی ڈائریکٹر، کرناٹک ٹیکسٹ بک سوسائٹی (رجسٹر) بنگلور-03

پروگرام کوآرڈینیٹر

شری موہن کمارا۔ بی

سینئر اسٹنٹ ڈائریکٹر، کرناٹک ٹیکسٹ بک سوسائٹی (رجسٹر) بنگلور-03

فہرست مضامین

شمار نمبر	اسباق	عنوان	صفحہ نمبر
1	وجود صفاتِ باری تعالیٰ	انتخاب از مالا بدمنہ	1
2	فرموداتِ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم	انتخاب از مالا بدمنہ	4
3	روز آزادی	ترجمہ	6
4	کتاب خانہ کلاس	چمنستان فارسی	8
5	ہمت و استقلال	چمنستان فارسی	12
6	نعت نبی صلی اللہ علیہ وسلم	مولا ابوالبلیان حماد عمری	14
7	فریادِ درختہا	انیس فارسی	19
8	داستان دہقانِ فداکار	چمنستان فارسی	23
9	دعائے حب وطن (نظم)	مولا ناشاہ ابوالحسن ادیب	27
10	دکان میوہ فروش	چمنستان فارسی	30
11	حدی	چمنستان فارسی	34
12	حکایات	اخلاق محسنی	37
13	غزلیات	سعدی و امیر خسرو	44
14	از حکمائے ہند	اخلاق محسنی	48
15	حیاتِ سرسید احمد خان	ترجمہ	51
16	رباعیات	شیخ سعدی	54
17	قطعات	شیخ سعدی	56
	ذخیرۃ الفاظ و معانی		58

سبق: 1

وجودِ صفاتِ باری تعالیٰ

حمد و ستائشِ مرخداے راست کہ بذاتِ مقدس خود موجود است و اشیاء با ایجادِ او تعالیٰ موجود اند۔
و در وجود و بقا بُوے محتاج اند۔ و وے ہیچ چیز محتاج نیست یگانہ است ہم در ذات و ہم در صفات و ہم
در افعال۔ ہیچ کس را در ہیچ امر با وے شرکت نیست۔
نہ وجود و حیاتِ او ہم جنسِ وجود و حیاتِ اشیاء است و نہ علم او مشابہ علم شاں۔ و نہ سمع و بصر و ارادہ و قدرت و
کلامِ مخلوقات و مجالس و مشارکِ غیر از مشارکتِ اسی ہیچ مجالست و مشارکت ندارو۔
صفات و افعالِ او تعالیٰ ہم در رنگِ ذاتِ او سبحانہ بیچون و بیچکون است مثلاً صفتِ علم..... مرا ورا سبحانہ
صفتِ است قدیم۔ و انکشافِ است بسیط کہ معلوماتِ ازل و ابد با حوالِ متناسبہ و متضادہ کلیہ و جزئیہ با اوقاتِ
مخصوصہ ہر کدام آن واحد دانستہ است کہ زید در فلاں وقت زندہ است و در فلاں وقت مردہ۔
خلق و تکوین صفتِ است مختص بُوے تعالیٰ ممکن چہ باشد کہ ممکن را پیدا می تواند کرد و ممکنات بہ تمامہا چہ
جو ہر و چہ عرض و چہ افعالِ اختیاری بندگاں ہمہ مخلوقِ او تعالیٰ اند۔ حق تعالیٰ: در ہیچ چیز حلول نہ کند۔
و حق تعالیٰ: محیطِ اشیاء است۔ علماء فرمودہ اند کہ بس ایمان آریم کہ حق تعالیٰ محیطِ اشیاء است۔
حق سبحانہ بر عرش و گنجائشِ او در قلبِ مومن و نزولِ او آخر شبِ آسمانِ پائیں کہ در احادیث و نصوص

وارد اند۔ ایماں برآں باید آورد۔

حق تعالیٰ شانہ: بندگاں را صورتِ قدرت و ارادہ دادہ است۔

و عادتہ اللہ: بدار جاری است کہ ہر گاہ بندہ قصدِ فعلے کند حق تعالیٰ آں فعل را پیدا کند و بہ وجود آورد۔
خیر و شر: ہر چہ بوجدی آید و کفر و ایمان و طاعت و عصیاں ہر چہ بندہ مرتکبِ آں می شود ہمہ بارادہ الہی است۔ اما حق تعالیٰ از کفر و معصیت راضی نیست و برآں عذاب مقرر فرمودہ و از طاعت و ایمان راضی است و ثواب برآں وعدہ فرمود۔

(انتخاب از مالا بدمنہ)

I: الفاظ و معانی:

ستائش = تعریف

بے چوں = بے مثال

کلام بسیط = وسیع کلام، تفصیلی کلام

تکوین = بنانا

حلول = سما جانا / مل جانا

محیط = گھیرنے والا

یگانہ = تنہا

بے چگوں = بے نظیر

جوہر = جیسے جسم

عرض = جیسے رنگ

مجانست = مشابہت

II: حمد: تعریف کردن برائے خدائے بزرگ و برتر در نظم یا نثر را گویند
ثنا: تعریف کردن خدائے بزرگ و برتر یا کسے عالی مرتبت را در نثر یا نظم۔
 بدال کہ حمد خدائے عزوجل را خاص است سوائے او کسے را زیبا نیست لیکن ثنا عام است خواہ برائے عزوجل یا کسے عالی مرتبت۔

III: سوالہائے زیر را جواب بنویسید۔

- (۱) حمد کسے را سزاوار است؟
- (۲) صفت علم کسے را مخصوص است؟
- (۳) سمع و بصر خدائے واحد مشابہ مخلوقات است یا نیست
- (۴) خلق و تکوین صفت کسے؟
- (۵) چہ خدائے تعالیٰ بر قلب مومن نزول می شود؟

IV: جملہ ہائے زیر را غلط/صحیح نشان بکنید۔

- (۱) حق تعالیٰ در ہیچ چیز حلول کند۔ ()
- (۲) حق تعالیٰ محیط اشیاء است۔ ()
- (۳) و اشیاء با ایجاد او تعالیٰ موجود اند۔ ()
- (۴) خیر و شر ہر چہ بوجود نمی آید۔ ()

V: لفظ ہائے زیر را در جملہ خود استعمال بکنید۔

وجود - بسیط - حیات - صفت - علم

سرگرمی:

صفات و کمالات باری تعالیٰ کی فہرست طلبہ تیار کریں گے۔

☆☆☆

سبق: 2

فرموداتِ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم با یکے از صحابہؓ وصیت فرمود کہ شرک بہ خدا نہ کنی اگر چہ کشتہ شوی و سوختہ شوی۔

و نافرمانی والدین مکن اگر چہ امر کنند کہ از زن و فرزند و مال خود بدر شو۔ و نمازِ فرض را عمدتاً ترک مکن۔ ہر کہ نمازِ فرض عمدتاً ترک کند ذمہ خدا ازوے بری است۔

احمد و ترمذی و نسائی از بریدہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ از آں حضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت کردہ اند کہ فرق در میان ما و میان مردم نماز است ہر کہ ترک کند آں کا فر شو یعنی گرتزک نماز کند با نکافرضیت او لاکن گرتماز ترک کند بسہو و غفلت او مرتکب گناہ کبیرہ است، کافر نیست۔

واحمد و دارمی و بیہقی از عمرو بن عاص رضی اللہ تعالیٰ عنہ از آں سرور علیہ الصلوٰۃ والسلام روایت کردہ اند کہ ہر کہ بر نمازِ فرض محافظت کند اور را نور و حجت و نجات باشد روزِ قیامت و ہر کہ محافظت نہ کند نہ اور انور باشد و نہ برہان و نہ نجات باشد او با فرعون و ہامان و قارون و ابی بن خلف۔

از سمرہ بن جندب رضی اللہ عنہ مروی است کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر طفل مرہون است بہ عقیقہ ذبح کردہ شود از جانب او بروز ہفتم و نام نہادہ شود و سرش تراشیدہ شود۔

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم در عقیقہ امام حسن رضی اللہ عنہ یک گوسفند ذبح نمودہ و فرمود اے فاطمہ سر او بتراش و برابر وزنِ مویش سیم تصدق کن۔ پس وزنِ مویش یک درم بود یا بعض درم۔ ترمذی۔

در حدیث علاماتِ اولیاء فرمودہ کہ در صحبت او خدا یاد آید

(انتخاب از مالا بدمنہ)

I: الفاظ و معانی:

کشتہ	=	قتل کیا جائے	=	عمداً	=	جان بوجھ کر
گوسفند	=	بکری	=	برہان	=	دلیل
سوختہ	=	جلادیا جائے	=	مرہون	=	گروی رکھا ہوا
سیم	=	چاندی				

II: فرض = احکام خداوندی

سنت = احکام پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم

III: الفاظ زیر را اضداد تحریر کنید -

نافرمانی - زن - کافر - حق - نور

IV: سوالہائے زیر را جواب بنویسید -

(۱) رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم یکے از صحابہؓ چه وصیت فرمود؟

(۲) کدام شخص کافر شود؟

(۳) طریقه، عقیقہ در حدیث چه طور آید؟

(۴) ہر کہ بر نماز فرض محافظت نہ کند اورا چه حشر باشد؟

V: کم و بیش ده فرمودات رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم از بر یاد بکنید -

سرگرمی:

فرمودات رسول خدا کو زبانی یاد کرنے کی طلبہ کو ہدایت دیجائے۔

سبق: 3

روز آزادی ۱۵ اگست ۱۹۴۷ء

در ملکِ مامردمان مختلف مذاہب و اقوام بود و باش میکنند بہر قوے عیدی است۔ عید الفطر و عید الاضحیٰ برائے مسلمانان است۔ و ہولی و دیوالی وغیرہ برائے ہنود است۔ و لے بعضے عید بزرگ نمایاں اند مثل عید روز آزادی و عید روز جمہوریہ، و ایں عید ہا برائے جملہ ساکنان و اہلیان ملک برابر اند۔

ایں روز در تاریخ ہند روز زیریں است۔ دریں روز بعد از جہد بسیار از غلامی انگریزاں آزادی و رہائی حاصل کردہ ایم۔ بدیں سبب ایں روز را روز آزادی می گوئیم۔

مادر ہر سال روز ۱۵ اگست را بطور روز آزادی نمایاں می کنیم۔ قبل ازیں بازیر تسلط انگریزاں بودیم۔ آنہا مارا بہر صورت حیران و پریشان می کردند۔ آنہا چہ می خواستند کردند۔ مارا بیچ اختیار نہ بود۔ انگریزاں بر ملک ما تقریباً دو صد سال حکومت کردند۔ رہنمایان ملک تحریک آزادی آغاز کردند۔ برائے آزادی آنہا نفسہائے خویش را در مصائب و آلام افگندند و سختی قید و بند انگیزختند۔ لیکن انگریزاں دریں حالات خیال کردند کہ اکنون ہر ہندوستان مدت دراز حکومت نتوان کنیم۔ چنانچہ جہد مسلسل و سعی پیہم بکار آمد۔ آخرش روز ۱۵ اگست ۱۹۴۷ء ملک ما آزاد شد۔

جنگ آزادی باعتبار نوعیت خود یک مثال است۔ دریں جنگ آزادی مجاہدین ہند مظالم و ستمہائے حکومت انگریزاں را بہ ہمت و استقلال برداشت کردند۔ جنگ آزادی بر اصول عدم تشدد و خصومت کردہ برائے مقبوضہ در کشور اہار انمونہ گشت۔

بعد ازیں در عرصہٴ قلیل مثل ہندوستان ایشیاء و افریقہ و دیگر ممالک بسیار آزاد شدند۔ ما آزادی حاصل کردیم و لے ناقص کہ ملک ما تقسیم شد۔ بہر صورت ۱۵ اگست ۱۹۴۷ء را گورنر لارڈ ماؤنٹ بیٹن عہدہٴ خود را سری راج گوپال آچاریہ را سپرد کرد۔ آزاد ہندوستان را اول وزیر اعظم، پنڈت جواہر لال نہرو ساختہ شد۔

در یادگارِ ایں روز پندت جواہر لال نہرو برلال قلعہ پرچم سہ رنگی بلند کرد۔ برائے دیدن ایں تقریب ہزار ہا باشندگان ملک جمع شدند ازاں وقت تا امروز ہر سال در ملک ہمہ جہت بہ ترک و احتشام جشن نمایاں می کنند بر عمارتہائے حکومت علم آزادی نمایاں کردہ جشن آزادی انعقاد میکنند و غمہائے سرفروشی و جدوجہد آزادی مسرور شوند۔ زیراکہ ایں روز، روز آزادی ملک ما است۔

I: الفاظ و معانی:

جہد	=	کوشش	آلام	=	تکالیف۔ مصیبتیں
پیہم	=	مسلل	خصومت	=	جھگڑا۔ دشمنی
علم	=	جھنڈا	مدتِ دراز	=	لمبی مدت
تقریب	=	جشن	پرچم	=	جھنڈا
سہ رنگی	=	ترنگا			

II: سوالہای زیر را بزبان فارسی جواب بنویسید۔

- (۱) ملک ما بہ کہ سن آزاد شد۔
- (۲) بر ملک ما بہ چند سال انگریزاں حکومت کردند۔
- (۳) اول وزیر اعظم کدام کس ساخته بود۔
- (۴) در ملک ما بہ چند عید ان قومی اند۔
- (۵) نامہائے چند مجاہدین آزادی بنویسید۔

سرگرمی:

مجاہدین آزادی کی تصاویر اکھٹا کی جائیں۔

☆☆☆

سبق: 4

کتاب خانہ کلاس

ہمہ بچہ ہائی خواستند بدانند کہ چگونہ می توانند

کتاب خانہ ای در کلاس خودشان داشته باشند۔ آموزگار قول داده بود با کمک ہمہ برای کلاس کتاب خانہ ای درست کند۔ شاگرداں بے صبری منتظر آمدن خانم آموزگار بودند۔ ہمیں کہ معلم بہ کلاس آمد ہمہ ساکت برجای خود نشستند۔

خانم آموزگار گفت۔ قرار است امروز ہمیں چگونہ می توانیم در کلاس کتاب خانہ کوچکی تشکیل بدہیم۔ اگر بتوانیم چنین کارے بکنیم ممکن است کلاسہای دیگر ہم از ما تقلید کنند۔ بہ ایں ترتیب کم کم ہمہ کلاسہا برای خود کتاب خانہ ای تشکیل خوابیداد۔

من از مدیر دبستان اجازه گرفته ام کہ تختہ ای نزدیک تختہ سیاه بونیم تا بتوانیم کتاب ہای مار روی آن بگذاریم۔ کدام یک از شما تختہ میخ و لوازم دیگر را با خود بیاورد؟ ہر کس ایں کار را بکند اولیس عضو کتاب خانہ می شود۔

مہتری دستش را بلند کرد و گفت - خانم - پدر من نجار است گمان می کنم کہ بتواند بیاید و ایں تختہ را برای ما بکوبد۔

بچہ ہا خیلی خوشحال شدند و برای اولین عضو کتاب خانہ کف زدند۔ خانم آموزگار گفت۔ من فہرستی از کتابہای خوب و مناسب تہیہ کردہ ام۔

ہر یک از شامی تواند یکی از ایں کتابہا را بخرد و بہ کتاب خانہ کلاس اہدا کند۔ کلاس شاہنجاہ شاگرد دارد۔ بہ ایں ترتیب ہر یک از شامی تواند با خرید یک جلد کتاب از پنجاہ جلد کتاب استفادہ کند۔ من از پروین خواہش می کنم دفتری مہیا کند و در ایں دفتر نام کتاب و نویسنده آں و نام اہدا کنندہ را بنویسد۔ شاہد پرسید۔ خانم اگر کسی در خانہ ایں کتابہا داشتہ باشد می تواند یکی از انہا را بیاورد؟ خانم آموزگار جواب داد: البتہ ولے بہ شرط اینکہ اولاً با جازہ پدر و مادر ایں کار را بکنید۔ ثانیاً کتابی کہ می آورید مناسب و ارزندہ باشد۔

مریم پرسید: خانم کسی کتابی گرفت و آں را گم کرد چہ کنیم؟ خانم آموزگار جواب داد: ترجمان در دفتر دیگری نام کتاب و نام گیرندہ آں را می نویسد۔ تاریخ روزی را ہم کہ کتاب خانہ گرفتہ می شود۔ یادداشت می کند۔ اگر اتفاقاً کسی کتابی را گم یا پارہ کرد۔ باید آں کتاب را بخرد و بہ کتاب خانہ برگرداند۔ اٹامن یقین دارم در کلاس ما ازیں اتفاقہائی افتد۔ چون ہمہ شما کتاب خواندن را دوست دارید و می دانید کہ چگونہ۔ از کتاب نگہداری کنید تا پارہ و گم نشود۔

I: الفاظ و معانی:

خانم آموزگار	=	استانی	=	ہمیں کہ	=	جوں ہی
ساکت	=	چپ چاپ	=	تقلید	=	پیروی
عضو	=	ممبران	=	نجار	=	برہمنی
کف زدند	=	تالی بجائی اہدا	=	تخفہ	=	ارزندہ
					=	سستا

سوالات

II: ایں سوالہارا بزبان فارسی جواب بنویسید۔

(۱) چوں معلم بہ کلاس آمد بچہ ہاچہ کردند؟

(۲) مہترے دستش بلند کردہ چہ گفت

III: بر فائدہ کتاب خانہ کلاس پنج سطر بنویسید۔

IV: کلمہارا مطابق ایں مثال زیر را تحویل بکنید۔

الف۔ خوش + حال = خوشحال

بد + حال = بدحال

ب۔ خوش + بو = خوشبو

بد + بو = بدبو

خوش۔ بد۔ ایں دو الفاظ در اصطلاح۔ سابقہ۔ می گویند۔

V: باہر یک ازیں کلمہا یک جملہ بسازید۔

الف: بے صبری - ساکت - تقلید - اتفاقاً

ب: مخالف ایں کلمہارا بنویسید۔

کوچک - کم کم - البتہ - ارزندہ - روز

VI: جملہای زیریں را کامل بکنید

- (۱) همه ساکت سر.....خودشستند
- (۲) من از مدیر و دبستان.....گرفته ام
- (۳) و به کتاب خانہ.....اهد اکنند
- (۴) اگر کسی.....گرفت و گم کرد

دستور زبان

- ان جملوں کو پڑھو اور خط کشیدہ الفاظ پر غور کرو۔
- (۱) شاگرداں بے صبری منتظر آمدنِ خانم آموزگار بودند
- (۲) ارشد علی الصباح برنیزد
- (۳) احمد در بازار رفت
- (۴) اکرم پنج بار ایس کتاب را خوانده است

قواعد:

ان مثالوں میں بی صبری، علی الصباح، بازار، پنج بار۔ ایسے کلمے ہیں جن کا فعل کے ساتھ ایک طرح کا تعلق ہے۔ یعنی ان سے یہ ظاہر ہوتا ہے کہ فعل کس کیفیت سے۔ کس وقت۔ کس جگہ اور کتنی تعداد میں واقع ہوا ہے۔ اس لئے ان کو متعلق فعل کہتے ہیں۔
متعلق فعل: وہ کلمہ ہے جو فعل کے ساتھ کسی قسم کا تعلق رکھتا ہو۔

سرگرمی:

طلبہ مدرسہ میں موجود کتب خانہ کی اہم کتابوں کے بارے میں جانکاری حاصل کریں گے۔
مثلاً - نام مصنف - نام کتاب - موضوع - سن تصنیف

سبق: 5

ہمت واستقلال

امیر تیمور بہ کتابی کہ در احوالِ خود نوشتہ می گوید۔ وقتے کہ از دشمنان فرار کردہ بہ خرابہ ای پناہ بردم۔ وچند ساعت تنہاں در آں خرابہ بسر کردم و در حالِ پریشانیِ خودی اندیشیدم کہ ناگاہ نظر م بہ موری افتاد کہ دانہ غلہ ہای بزرگ تر از خودش گرفتہ از دیوارِ بالائی رفت و من شمر دم کہ دانہ شست و ہفت بار بہ خاک افتاد۔ ولے مور چہ آں را از دست نہ داد۔ تا آخر کار دانہ را بردیوار بُرد

از دیدنِ ایں صورتِ عزمِ کردم کہ ہر چند بہ مرادِ خود نہ رسم دست از جد و جہد باز نہ کشم۔
القصہ ہمہ عمر ایں واقعہ را فراموش نہ کردم و ہر کاری کہ شروع می کردم۔ ہیچ گونہ مشکل را بہ خاطر نیاوردم۔
تا آنکہ رسیدم بہ آنجہ رسیدم۔

(ماخوذ از چمنستانِ فارسی)

I: الفاظ ومعانی: استقلال = ثابت قدمی اندیشم = ڈر رہا تھا میں
 خرابہ = ویرانہ۔ جنگل ناگاہ = اچانک
 مور = چیونٹی شست و ہفت = چھ ساتھ مرتبہ
 مورچہ = ننھی چیونٹی از دست نہ داد = ہاتھ سے جانے نہ دیا
 شمر دم = میں شمار کیا آوردم = میں لایا

سوالات

II: سوالہای زیر را بزبان فارسی جواب بدہید؟

(۱) امیر تیمور کجا پناہ بُردہ بود؟ (۲) مور آخر کار دانہ را کجا بُرد؟

III: از این داستان چه سبق آموز مآخذ بنویسید؟

IV: کلمہ ہائے زیر را مصادر بنویسید؟

بُردم - کردم - اندیشیدم - شمر دم - گشتم - رسیدم

V: این کلمہ ہا را در جملہ استعمال بکنید؟

عزم - خرابہ - ساعت - غلہ - ناگاہ

IV: جملہ ہائے زیر را مکمل بکنید؟

(۱) امیر تیمور..... کہ را احوال خود نوشتہ بود

(۲) ناگاہ نظرم..... اُفتاد

(۳) لے..... آں را از دست نہ داد

(۴) پیچ گوئہ..... را بخاطر نیاوردم

V: حرف جار :

حرف جار وہ کلمہ ہے جو اسم سے پہلے آئے اور اس کا تعلق فعل سے ظاہر کر دے جیسے بہ۔ در۔ از

سرگرمی: دونوں مضامین سے تعلق رکھنے والی دیگر کہانیوں کو جمع کرنے کی طلبہ کو ہدایت دی جائے۔

☆☆☆

سبق: 6

نعت نبی صلی اللہ علیہ وسلم

دل و جاں باد فدائے تو رسول عربی ہاشمی ، مطلبی سید والا نبی
می شود عاقبت الامر زبس خاکستر گرسنیزد بہ چراغت شرربو لہبی
داستان دل پُر درد چگونہ گویم لب کشو دن بہ حضور تو بُو د بے ادبی
التجا کرد براہیم، خبردار مسیح ذکر پاک تو فراموش نہ کرد ہیچ نبی
حق بہ قرآن ترا، رحمت عالم گفتہ بارک اللہ جیبی چہ عجب خوشی لقبی
ہرچہ می گوئی بہ صدشوق نثارت بہ کنم جان شیریں بہ تو قربان اگر جاں طلبی
ساقی کوثر و تسنیم اُمیدی دارم نہ بُو د روز جزائیم گلہ نشنہ لبی
کُشہ حب و تولائے حضور اندہمہ رومی و رازی و عطار و جنید و ذہبی
داورِ حشر بہ ایں عہدِ حزیں چشم کرم نزد من ہیچ عمل نیست بجز حُب نبی
ہرچہ داری بہ محمد بہ فشاں اے حماد
قل فداه ولدی نفسی وامی والی

از مولانا ابوالبلیان حماد مالوری عمری

I: الفاظ و معانی:

باد	=	ہو جائے
فدا	=	قربان
ہاشمی	=	بنو ہاشم خاندان کی طرف نسبت
مطلبی	=	عبدالمطلب - دادائے رسول کی نسبت
سید	=	سردار
نسبی	=	خاندان، حسب نسب
عاقبتہ الامر	=	آخر کار، انجام کار
خاکستر	=	راکھ، مٹی کا ڈھیر
ستیزد	=	لڑتا ہے۔ یا ٹکڑاتا ہے
شرر	=	روشنی، چنگاری
بولہب	=	ابولہب کی طرف اشارہ
التجا کرد	=	فریاد کی
خبردار	=	خبر دی
حق	=	اللہ تعالیٰ مراد
چہ عجب خوش لقی	=	کتنا اچھا ہے یہ خوبصورت لقب
نثار	=	تجھ پر قربان
جان شیریں	=	پیاری جان
کوثر و تسنیم	=	جنت کی دو نہریں

گلہ	=	شکایت
تشنہ لبی	=	ہونٹوں کی پیاس۔ مراد پیاس
کشتہ حُب	=	محبت کا مارا ہوا
تولائے حضور	=	حضور کے شیدائی
فشاں	=	چھڑک ، نچھاور کر
داور حشر	=	روز جزا کا مالک
عہد حزیں	=	زمانے کا غمزدہ
قل فدا ولدی نفسی وامی وابی	=	کہہ میرے بچے میرا نفس (دل)۔ ماں باپ سب آپ پر قربان ہوں

II: از الف در ب ربط بدھید

الف	ب
(۱) ہر چہ می گوئی بہ صد شوق نثار تہ کنم	لب کشودن بہ حضور تو بود بے ادبی
(۲) التجا کرد براہیم خبر دار مسیح	قل فداہ ولدی نفسی وامی وابی
(۳) داستان دل پر درد چگویم	جان شیرین بہ تو قربان اگر جان طلبی
(۴) ہر چہ داری بہ محمد بہ فشاں اے حماد	ذکر پاک تو فراموش نہ کریں نبی

III: ایں نعت را از بر کردہ پیش آموزگار خود را بخوانید

IV: ایں الفاظ های را در جملہائے خویش استعمال بکنید۔

عاقبۃ الامر

ستیزد

خاکستر

لب کشودن

فرا موش کردن

رحمت عالم

شیریں

جان طلبی

ساقی کوثر

داور حشر

V: جواب ایں سوالہائے بنویسید

- (۱) دریں نعت شاعر چه القاب نبی ذکر کرد؟
- (۲) چه انجام شود اگر ستیزد به چراغ مصطفوی شرر بولہبی؟
- (۳) حق تعالیٰ به قرآن نبی راہ بہ چه لقب یاد فرمود؟
- (۴) شاعر چه امید کرد بساقی کوثر و تسنیم؟
- (۵) ہر چه شاعر دارد بہ محمد چه کند؟

نعت:

نعت وہ صنف سخن ہے جس میں شاعر جناب رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم کے شمائل و صفات ستودہ و اوصاف حمیدہ و سیرت مطہرہ کا ذکر کرتا ہے۔ نیز آپ سے اپنی قلبی وابستگی اور عقیدت کا اظہار کرتا ہے۔

قواعد:

مفرد مرکب: لفظ کی دو قسمیں ہیں۔ اوّل مفرد دوم مرکب
مفرد: وہ لفظ ہے جو ایک ہو اور جس سے ایک معنی سمجھ میں آئے۔ جیسے: زید۔
مرکب: وہ ہے جو دو کلموں یا زیادہ سے ملکر بنا ہوا جیسے: غلام زید
مرکب کے اقسام:

مرکب کی دو قسمیں ہیں۔ مفید و غیر مفید
مفید وہ ہے جس سے پوری بات سمجھ میں آئے۔ جیسے: زید ایتادہ است۔
غیر مفید وہ ہے جس سے بات پوری نہ سمجھ میں آئے۔ جیسے: غلام زید۔
مرکب غیر مفید کے اقسام:

مرکب غیر مفید کی دو قسمیں: مرکب اضافی - مرکب توصیفی

سرگرمی:

نعت نبیؐ کے چند اشعار زبانی یاد کروائے جائیں۔

سبق: 7

فریاد درختها از من نگاه داری کنی

من از گران بها ترین آفریده های خدا هستم هر انبوهی از هم جنسان من دیده شود- شما آدمهایی اختیار به آں
جای روید و در آں جاسکنی می گزینید- سرسبزی و خرمی باغها- جنگلها- خیابان ها- پارکها و خانه های شما از من و هم جنسان
من است- من موجود جان داری هستم که مانند همه جانداران تغذیه می کنم- رشد نمایم و سرانجام پیرو فرسوده می شویم
نام من درخت است-

بعض از درختان عمر کوتاهی دارند- و پس از چند سال فرسوده می شوند- اما بعض دیگر سالها بزرگ و درازی عمری
کند- درخت چنار در ریاست کشمیر فراوان است-

چندین صد سال عمری کند- نوعی درخت در امریکه می روید که عمر آں از همه جانداران روی زمین
بیشتر است- این درخت سکویا نام دارد و حدس می زنید که این درخت چه قدر باشد-

چند سال پیش یکی از این درختان را بریدند و دیدند که در حدود 3600 سال از عمر آں می گزرود- لابد می پر
سید که چگونه از بریدن تنه درخت می فهمند که عمر آں چند سال است- و تئیه تنه یکی از ما برند و عمل برش دائره های دید
می شود هر کدام از این دائره ها یک سال از عمر ما را نشان می دهد-

راستی این راهم بدانید که قد بلندترین موجوده زنده نیز همیس درخت سکویا است- بلندی آں درخت از صد
متر هم بیشتر است- یعنی اگر پنجاه نفر آدم قد بلند روی سر هم بالستند باز هم بر نوک آں نمی رسد-

من جاننداری ہستم کہ گاز کربن (carbondioxide) ہوا را گیرم۔ واکسیرن پس می دہم۔ بایں کار
ہوای سالم و روح افزائی برائے شہابہ وجودی آورم۔ من غذای خود را از خاک می گیرم و آں را تبدیل بہ ہزاراں چیز
سودمند می کنم کہ در زندگی شہابہ کاری آید۔

دریں آفرینش من غور کنید۔ و شکفتہای فراواں وجودم را بینید آں گاہ قدرت خدای بزرگ را در برگ و
گل و میوہ و ساقہ و ریشہ من بنگرید بہنید کہ ہیچ چیز بے من بے استفادہ نمی ماند۔

از چوب من کاغذ۔ کتاب۔ دفتر۔ قلم۔ میز۔ رادیو نیز صندلی۔ قفسہ گنج در پنجرہ کبریت عصا نردباں قاب
عکس و ہزاراں چیز دیگر می سازید۔

در برابر ایں ہمہ سودی کہ بہ شامی رسانم از شما چند چیزی خواہم با تہر چکش کفش و چیز ہای دیگر بہ من ضربہ
زنید۔ و مرا زخمی نکنید۔ مُراسیم و حلقہ ہائے فلز نہ پیچید۔

I: الفاظ و معانی:

گرانبہا	=	بیش قیمت
انبوہ	=	ہجوم۔ گروہ
فرسودہ	=	پرانا۔ بے کار
تغذیہ می کنم	=	میں غذا حاصل کرتا ہوں
برش	=	اُس کو کاٹنا
سکنی می گزینید	=	سکونت اختیار کرتا ہے
فراواں	=	بہت زیادہ
آفریدہ	=	پیدا کیا ہوا

- کلوخ = مٹی کا ڈھیلا
- نہال = پودا
- چوب = لکڑی
- نیمکت = صوفہ، میز
- حدس = اندازہ، گمان
- چکش = لوہاروں کا ہتھوڑا
- چنار = درخت کا نام جو قد میں بہت بلند ہے اور عمر میں بھی

II: ایں سوالہارا جواب بنو سید۔

- (۱) ایں داستان از زبان کہ گفته شده است؟
- (۲) درخت سکویا کجای روید؟
- (۳) درخت غذائی خود را از کجای گیرد؟
- (۴) بلندی درخت سکویا پچہ متر است؟
- (۵) از چوب درخت چه چیزهای می سازند؟

III: ایں کلمہ رادر جملہ نما استعمال بکنید؟

کوتاہ - فرسودہ - فراواں - برگ - شگفتہ

IV: ایں جملہ ہارا مکمل کنید۔

- (۱) بعضی از مادرختاں عمر.....دارند۔
- (۲) من غذائے خود را از.....بگیرم
- (۳) از.....من کاغذ - عصا - نردبان و چیز ہا دیگری سازید۔

۷: فائدہ ہائے درخت را نبویسید۔

دستور زباں۔ فعل:

فعل کلمہ ای است کہ روی دادن یا کردن کاری یا داشتن حالتی را نشان می دهد۔
مثال: انور رفت۔ احتشام گفت۔

سرگرمی:

آبی کثافت یا صوتی آلودگی سے متعلق چارٹس تیار کئے جائیں۔

☆☆☆

Don't look back-look forward, you have infinite energy, infinite enthusiasm, infinite daring, and infinite patience-then alone can great deeds be accomplished,

سبق: 8:

داستان دِهقانِ فدakar

غروب یکی از روزهای سرد پائیز بود۔ خورشید در پشت کوه‌های بلند و پُر برف آذربایجان فرو رفته بود۔ کار روزانه دِهقانانِ پایاں یافته بود۔ محمد علی هم دست از کار کشیده بود۔ و به ده خود بازمی گشت۔ در آن شب سرد و طوفانی نور لرزاں فانوس کوچکی راه او را روشن می کرد۔

ناگهان صدای غُرش مهیبی از کوه برخاست سگهای بسیاری از کوه فرو ریخت، و راه آهن را مسدود کرد۔ محمد علی می دانست که چند دقیقه دیگر قطار مسافربری به آنجا خواهد رسید۔ از اندیشه برخوردن قطار با توده های سنگ و اژگوشدن آن سخت مضطرب شد۔ ولی در آن بیابان دور افتاده نمی دانست که چگونه باید۔ راننده قطار را از خطر آگاه سازد۔

در همین حال صدای سوت قطار از پست کوه شنیده شد که نزدیک شدن قطار را خبر می داد۔ محمد علی روزهای را که به تماشای قطاری رفت بیاد آورد۔ صورت خنداں مسافراں را که از درون قطار به او دست تکان می داند۔ بخاطر آورد۔ از اندیشه حادثه وحشتناکی که در پیش بود۔ قلبش سخت به تپش افتاد۔ در جستجوی چاره ای بود۔ تا شاید جان مسافراں را نجات بدهد۔ ناگهان چاره ای به خاطرش رسید با وجود سوزنهای شدید۔ بسرعت لباسهای خود را از تن درآورد۔ و بر چوب دست خود بست۔ نفت فانوس را بر لباسها ریخت و آن را آتش زد۔ محمد علی در حالی که مشعل را بالا نگاه داشته بود۔ به طرف قطار شروع به دویدن کرد۔

راننده قطار از دیدن آتش دانست که خطری در پیش است۔ ترمز را کشید۔ قطار پس از تکانهای شدید از

حرکت باز ایستاد۔ رانندہ و مسافر ان سراسیمہ از قطار بیرون گریختند۔ ازدید ریزش کوہ و مشعل و محمد علی کہ بابدن برہنہ در آنجا ایستادہ بود۔ دانستند کہ فداکاری ایں مرد آنہاں را از چہ خطر بزرگی نجات دادہ است۔
محمد علی خواجہ وی دھقان فداکار شادی آں لحظہ را ہیچ گاہ فراموش نخواہد کرد۔

(از چمنستان فارسی)

I: الفاظ و معانی:

پائیز بود	=	موسم خزاں تھا
روستاہای	=	(روستا کی جمع) گاؤں
غرش	=	گڑ گڑاہٹ
مسدود	=	بند
بر خوردن	=	ٹکرانا
سوت	=	سیٹی
نفت	=	مٹی کا تیل۔ پیٹرول
سراسیمہ	=	خوفزدہ۔ گھبرائے ہوئے
پُر برف	=	برف سے ڈھکی ہوئی
فانوس	=	چراغ
ترسنا کی	=	خطرنا کی
تودہ	=	ڈھیر، انبار
واژگوں خواہد شد	=	الٹ جائے گی
دست تکان	=	بریک

II: ایں سوالہار ابرزبان فارسی بنویسید۔

- (۱) محمد علی ہر شب از کجای گزشت؟
- (۲) رائندہ قطار بادیدن آتش بردانست؟

III: باہر یک ازین کلمہا یک جملہ بسازید؟

پُربرف۔ فانوس۔ عُرش۔ سوت۔ سراسیمہ

IV: جملہ ہای زیر را کامل بکنید۔

- (۱) محمد علی ہم از کار کشیدہ بود
- (۲) راہ آہن را کرد۔
- (۳) قلبش سخت بہ اُفتاد
- (۴) مانند بہ دست گرفت
- (۵) پاداش من است

V: کلمہ ہائے زیر را جمع بنویسید۔

دہقا۔ سوت۔ فانوس۔ تودہ۔ روست۔
مسافر۔ حادثہ۔ لباس۔ خطرہ۔ سنگ

VI: ایں کلمہ ہارا اضداد بنویسید۔

سرد۔ دوست۔ دست۔ سراسیمہ۔ خردمند

دستور زبان!

ان جملوں کو دیکھئے اور خط کشیدہ الفاظ پر غور کیجئے۔

- (۱) راہ آہن مسدود کرد۔
- (۲) بابدن برہنہ در آنجا ایستادہ بود
- (۳) راہ اور روشن می کرد

(۴) خالد مدرسہ رفتہ باشد

(۵) کاش من سبب خوردے

قواعد:

یہ سب مثالیں فعل ماضی کی ہیں کیونکہ یہ سارے فعل گزرے ہوئے زمانے میں ہی کسی کام کی خبر دیتے ہیں۔ اس سے معلوم ہوا کہ فعل ماضی کئی طرح آتا ہے۔ چنانچہ۔ کرد۔ سے معلوم ہوا کہ کام گزرے ہوئے زمانے میں ہوا ہے، مگر ذرا پہلے ہوا ہے یا بہت پہلے ہوا ہے۔ یہ سب کچھ پتہ نہیں چلتا۔ اس لئے اس کو فعل ماضی مطلق کہتے ہیں۔

دادہ است: سے معلوم ہوا کہ ابھی ذرا پہلے یہ کام ہوا ہے

اس لئے اس کو فعل ماضی قریب کہتے ہیں۔

ایستادہ بود: اس سے دور کا گزرا ہوا زمانہ معلوم ہوتا ہے۔

یعنی بہت پہلے کھڑا تھا۔ اس لئے اس کو ماضی بعید کہتے ہیں۔

روشن می کرد: اس سے معلوم ہوتا ہے گزرے ہوئے زمانے میں کام برابر جاری تھا۔ اس لئے

اس کو ماضی استمراری کہتے ہیں۔

رفتہ باشد: اس سے کام میں شک ظاہر ہوتا ہے۔ اس لئے اس کو ماضی شکہ کہتے ہیں۔

خوردے: اس سے کسی کام کی خواہش اور تمنا ظاہر ہوتی ہے۔

اس لئے اس کو ماضی تمنائی کہتے ہیں۔

سرگرمی:

شجاعت و بہادری کے کسی واقعہ کو تصاویر کی صورت میں پیش کیا جائے۔

سبق: 9

دعائے حب وطن

خدا یا دل شیر مرداں بدہ دل مردہ را ایں چینیں جاں بدہ
زحب الوطن کن مرا سُرخرو برائے وطن جاں دہم مو بہ مو
وطن آبرو یم وطن جان من وطن ماہر ویم وطن شان من
برائے وطن من دل و جاں دہم زند وطن من نہ ہرگز دہم
فدائے وطن ساز یا رب مرا بہ اہل وطن می کنم جاں فدا
لم را بکن قدردان وطن شود سُرْمہ چشم شان وطن
ہنوداں فدائے مسلمان شوند مسلمان فدائے ہنوداں شوند

ہمہ را بُودشاد مانی نصیب

بخرد و کلان کامرانی نصیب

از مولانا شاہ ابوالحسن ادیب

I: الفاظ و معانی:

شیر مرداں	=	بہادر لوگ
سرخرو	=	کامیاب سر بلند
مو بہ مو	=	سارے کا سارا - بال بال
آبریم	=	ہماری آبرو - ہماری عزت
ماہریم	=	ہماری شان - ہماری خوبصورتی
بند وطن	=	وطن کی محبت کی بیڑی (قید) یعنی وطن کی فکر میں
وطن ساز	=	وطن کو بنانے، سنوارنے والا
دل	=	میرادل
ہنوداں	=	ہندو - غیر مسلم
ہمہ را	=	سبھی لوگوں کو
خرد	=	چھوٹا
کلاں	=	بڑا
حرف بحرف	=	سارے کا سارا

II: جواب ایں سوال لہا بنویسید -

- (۱) شاعر بہ چه سبب آزرده دل شد؟
- (۲) وطن من چیست؟
- (۳) شاعر برائے وطن خویش چه دعا کرد؟

III: ایں دعا را از بر کردہ پیش معلم خود را بخوانند

IV: آیات زیر را مکمل بکنید؟

- (۱) فدائے.....ساز یارب مرا
- (۲) ز حب الوطن.....مرا سرخرو
- (۳) ہنوداں.....مسلماناں شونداں
- (۴) بخورد.....کا مرانی نصیب

V: واحد را جمع بکنید۔

ہنود - مسلم - ماہر - وطن - چشم

VI: باہر یک ازیں کلمہ ہائے یک جملہ بسازید -

سرخرو - ساز - سرمہ - شادمانی -

سرگرمی:

ہندوستان کا نقشہ بنا کر اس نظم کا کوئی شعر اس پر لکھوایا جائے۔

☆☆☆

سبق: 10

دکان میوه فروش

سودہ بازی دکان میوه فروش و خریدار

حامد: زید صاحب دکان میوه فروش کجا است!

زید: دریں نزدیکی دکان خالد است کہ ہر جور میوه قندھار و کشمیر تازہ آورده

سر دکان چیدہ است

حامد: بہ بنیم در کجا است؟

زید: در بازار دیگر پشت سرائیں دکان است

حامد: خالد ایں خوشہ انگور بچند می دہی

خالد: بدہ ریال می دہم

حامد: پناہ خدا خیلے گراں می فروشی

- خالد: از نہ ریال کمتر نمی دہم
- حامد: از چہار ریال زیادہ ارزش نمی دارد
- خالد: خیر بیک ریال نمی ارزد
- حامد: پنج ریال میگیری یا نہ
- خالد: جلو دکان را بگیر دید عقب تروی استید مشتری می آید رومی شود۔
- ہنوز دشت ہم نکرده ام۔
- حامد: بابا ایں قدر ترشی مکن۔ باز رگانی را ہچوتندی و تلخی زیبا نیست۔
- خالد: معاف فرمائید۔ خطا کردم۔ اگر چیزے خریدن دارید بخرید ورنہ سر خود بگیر۔
- حامد: بابا آخر راست بگو چہد ریال خواہی داد۔
- خالد: ہمیں قدر می فروشم از شما زیاد کہ نمی خواہم۔
- حامد: بابا ایں قدر گراں فروشی مکن۔ ایں جا کہ می گیرد
- خالد: خیلی آدم بہ آرزوی برند۔ یک کولہ بار آورده بودم ہمہ اش بہ فروش رسیده است۔ ہمیں دو قتی باقی است۔
- حامد: بابا ہم باز رگانی را می تلاش
- خالد: خیر ایں مال را بزور برگردن کسے نمی بندم
- حامد: یک سخن مارا ہم گوش کن
- خالد: بفرمائید
- حامد: اگر شش ریال می گیری بگیر ورنہ اختیار داری
- خالد: خیر اول بہا شیر بہا

I: الفاظ و معانی:

ہر قسم کے	=	ہر جور
پشت سر	=	پچھلا حصہ
بازرگان	=	تاجر
دشت	=	بہنی
سر خود بگیری	=	اپنا راستہ لیجئے۔
ارزش	=	قیمت
جلو	=	سامنے
دُشت	=	بہنی
کولہ	=	ٹوکرا
اول ہاشیر بہا	=	پہلی بہنی بھلی ہوتی ہے
قن	=	گمپا۔
رو	=	واپس

II: جواب ایں سوال لہا بنویسید۔

(۱) حامد زید صاحب راجہ پرسید

(۲) خالد خوشہ انگور چہ قیمت گفت۔

III: زمرة ”الف“ را با زمرة ”ب“ با ہم ربط بدہید

الف	ب
خوشہ	دکان
جلو	انگور
میوہ	ارزش
زیاد	فروش

IV: ایں جملہائی زیر اکمل بکنید

- (۱) در نزدیکی..... خالد است
- (۲) هنوز..... ہمہ نکرده ام
- (۳) بابا ایں قدر..... مکن
- (۴) خیر..... شیر بہا

دستور زبان - واحد اور جمع

واحد: وہ اسم ہے جو صرف ایک ہی چیز کو ظاہر کرے

جیسے طفل رفت - بچہ آمد - مرغ ازدام پرید -

محمود شتر خرید - او کتاب فروخت - من قلم خریدم

جمع: وہ اسم ہے جو ایک سے زیادہ چیزوں کے لئے استعمال کیا جائے۔

جیسے: طفلان رفتند - بچگان آمدند

مرغان ازدام پریدند - محمود شتران خرید

او کتاب ہا فروخت - من قلم ہا خریدم

سرگرمی:

میوہ جات کی تصویر بنا کر ان کے نام فارسی زبان میں لکھ کر آویزاں کریں۔

سبق: 11

حُدٰی

(نغمہ ساربانِ حجاز)

ناقہ سیار من آہوی تاتار من
درہم و دنیا من اندک و بسیار من
دولت بیدار من

تیز ترک گام زن منزلِ مادور نیست
دلکش و زیبائی شاہدِ رعنائی
روکشِ حورائی غیرتِ لیلائی
دخترِ صحرائی

تیز ترک گام زن منزلِ مادور نیست
در تپشِ آفتاب غوطہ زنی در سراب
ہم بہ شبِ ماہتاب تندروی چوں شہاب
چشمِ توانا دیدہ خواب

تیز ترک گام زن منزلِ مادور نیست
سوزِ تواندِ زمام سازِ تواندِ خرام
بے خورش و تشنہ کام پایہِ سفر صبح و شام
خستہ شوی از مقام

I: الفاظ و معانی:

ناقہ = اونٹنی

آہوئے = ہرن

اندک = تھوڑا

روش حور = حور کو شرمانے والی

زمام = لگام

سراب = دھوپ یا چاندنی میں چمکتی ہوئی ریت جو دور سے بہتا ہوا پانی معلوم ہو۔
آنکھ کا دھوکہ

تشنہ = پیاسا

خستہ شوی = توبہ حال ہو جائے

سیار = تیزی سے چلنے والا۔ سفر کرنے والا

دینار = سونے کا سکہ

غوطہ زن = ڈبکی لگانے والا

شہاب = ٹوٹا ہوا ستارہ

تپش = گرمی

بے خورش = جسے کھانا نہ نصیب ہو

شاہد رعنا = حسین نازک اندام محبوب

دختر صحرا = ریگستان کی بیٹی (اونٹنی)

II درج ذیل الفاظ را اضداد بنویسید

اندک - بیدار - زیبا - تپش - آفتاب

III: بہر یک مندرجہ کلمہ را ایک جملہ بسازید

دلکش - شاہد - شہاب - سراب - ماہتاب

IV: خلاصہ ایں نظم ”حدی“ بالفاظ خویش بنویسید۔

V: بیتہائے ذیل را کامل بکنید۔

دلکش و زیبائی شاہد و
در تپش آفتاب غوطہ زنی
در ہم و دنیا رمن اندک و
روکش حور استی غیرت
VI: تشبیہات ایں نظم را تعین کردہ بنویسید۔

سرگرمی:

ترانے کے انداز میں اس نظم کو طلبہ سے پڑھوائیں۔

☆☆☆

سبق: 12

حکایات از اخلاقِ محسنی

دراخبار آمده که دعائے پادشاه عادل مستجاب ست - ہر تیر دعا کہ سلطان عدالت شعار برکمان امکاں نہادہ
بشست درست اخلاص بکشاید بے شک بہدف اجابت و نشانہ استجاب می رسد۔
آوردہ اند کہ در شہرے از بلاد اسلام چند شبانہ روز متصل باراں بارید بمشابہ کہ کار ہا بر مردماں دشوار شد و
راہ آمد و شد فرو بستہ گشت منزل ہا روئی بہ ویرانی نہاد و دغدغہ در خاطر خرد و بزرگ افتاد جمعے از اہل تنجیم می گفتند کہ از
نظرات فلکی استدلال می توان کرد کہ تمام ایں شہر بواسطہ کثرت آب خراب خواہد شد - مردم دل از خانماں
برداشتند و جزع و فزع در خلائق افتاد - چوں کار از حد گذشت و طاقت طاق شد رجوع بسطان کردند -
او مرد عادل و پاکیزہ سیرت بود - اہل شہر را تسلی داد و خود بخلوت درآمد و روئے نیاز برخاک نہاد و گفت بار خدا
یا ہمہ خلق بر خرابی ایں شہر اتفاق کردہ اند تو قادری کہ تصور ایشان را باطل کنی - و آثار قدرت خود بخلاف انچہ
در خیالہا می گزرد ظاہر گردانی فی الحال باراں منقطع شد و آفتاب برآمد و ایں دلیل روشن است کہ چو پادشاہ پاک
اعتقاد بود و دل او بارعیت راست باشد ہر دعا کہ در بارہ خود و ایشان کند بشرف اجابت اقتراں می یابد

قطعہ

- پادشاہ ہے کہ نہاد از رہ لطف - بر سر ت افسر شاہنشاہی
- ہر چہ می خواہی از خواہ کہ او - دہت ہر چہ ازومی خواہی

(ماخوذ از اخلاقِ محسنی)

I: الفاظ و معانی:

عادل	=	انصاف کرنے والا
شبانہ روز	=	دن رات
فروستہ گشت	=	بند ہو گیا
دغدغہ	=	پریشانی
خلاق	=	مخلوق
خلوت	=	تنہائی
جزع و فزع	=	گھبراہٹ
اہل تنجیم	=	نجومیوں۔ ستاروں کا حال جاننے والے
آفتاب	=	سورج
باراں	=	بارش
رعیت	=	رعایا۔ عوام

II: سوالہائے زیریں را جواب نبویسید۔

- (۱) دعائے کد ام پادشاہ مستجاب می شود؟
- (۲) در شہر مسلمانان کارہائے مردماں چگونہ دشوار شدہ بودند؟
- (۳) جمعہ از اہل تنجیم چہ می گفتند؟
- (۴) بعد از اخبار منجماں مردماں شہر چہ کردند؟
- (۵) بعد از التجائے مردماں پادشاہ عادل چہ کرد؟

III: کلمات زیریں را اضداد بنویسید۔

عادل۔ مستجاب۔ شب۔ مرد۔ ویراں۔
خرد۔ باطل۔ ظاہر۔ اتفاق۔ کثرت۔

IV: واحد را جمع۔ و جمع را واحد بسازید؟

اخبار۔ دعاء۔ پادشاہ۔ بلاد۔ مردماں۔ منزل لہا۔
خلأق۔ کار۔

V: کلمات مندرجہ را در جملہائے خویش استعمال یکنید؟

پادشاہ۔ عادل۔ بلاد اسلام۔ شبانہ روز۔ دشوار شد
خرد و بزرگ۔ جزع و فزع۔ باطل کنی

VI: ازیں حکایت چه سبق آموخته اید؟ بنویسید۔

VII: جملہائے مندرجہ را مکمل بنویسید؟

(۱) دعائے پادشاہ..... مستجاب است۔

(۲) چند شبانہ روز متصل..... بارید۔

(۳) منزل لہاروئی بہ..... نہاد۔

(۴) ایں شہر بواسطہ..... خراب خواہد شد

(۵) او مرد عادل و..... بود

(۶) فی الحال باراں منقطع شد و..... برآمد

سرگرمی:

بلند آواز سے حکایات پڑھائی جائے۔ اور دیگر حکایتوں کو یاد کرنے کی ہدایت دی جائے۔

حکایت - ۲

یکے از سلاطین بزرگے را پرسید کہ می گویند ہر چیزے را ز کلوۃ الیست - ز کلوۃ سلطنت چیست - جواب داد کہ ز کلوۃ پادشاهی و جہاں داری آنست کہ اگر مظلومے داد خواہی نماید و متظلمے حاجت خود را عرض کند اور اصغاء فرمایند و با و بدار او مواساة سخن کنند و جواب درشت باز نہند و از سخن گفتن باضعفاء و فقراء عار نہ دارند کہ مکالمہ با خرداں از خصال بزرگاں است چہ سلیمان علیہ السلام در مرکب سلطنت با شرف نبوت سخن مور ضعیف استماع فرمود۔

فرد

نظر کردن بدرویشاں بزرگی را بنیفز اید سلیمان با چناں حشمت نظر ہا بود با مورش

I: الفاظ و معانی:

متظلمے	=	مظلم
خصال	=	عادات
ضعفا	=	کمزور لوگ
عار	=	شرم
مور	=	چیونئی
استماع	=	سننا
بنیفز اید	=	بڑھاتا ہے۔ زیادہ کرتا ہے۔
اصغاء	=	بات غور سے سننا

II: سوالہائے زیر را بفارسی جواب بنویسید؟

- (۱) یکے از سلاطین بزرگے را چه سوال کرد؟
- (۲) اں بزرگ اورا چه جواب داد؟
- (۳) با مظلوماں و فریادکنان پادشاہ چه باید کرد؟
- (۴) حضرت سلیمان علیہ السلام سخن کیست استماع فرمود؟

III: کلمات زیریں را اضداد بنویسید؟

جواب - ضعفاء - فقراء - خرد - ضعیف

IV: واحد را جمع، و جمع را واحد بنویسید؟

سلاطین - بزرگ - گویند - حاجت - سخن - مور

V: کلمات ذیل را استعمال کردہ جملہا بسازید۔

بزرگے - سلاطین - زکاۃ - ضعفاء - عار - مکالمہ - خصال - مور

VI: جملہائے مندرجہ را مکمل بکنید۔

- (۱) یکے از سلاطین..... را پرسید
- (۲) ہر چیزے را..... است
- (۳) زکاۃ..... چیست
- (۴) مظلومے دادخواہی.....
- (۵) سخن اورا..... فرمانید
- (۶) مکالمہ با خرداں از..... بزرگاں است

VI: ازیں حکایت چه سبق آموختہ اید؟ بنویسید۔

☆☆☆

حکایت - ۳

آوردہ اند کہ پادشاہ ہے بود در دار الملک چین بزور عدل آراستہ و نہال حالش بصفۃ انصاف پیراستہ۔
 ناگاہ آفتے سخن سامعہ اوراہ یافت و گرانہ در گوش او پدید آمد ارکان دولت راجع کرد و چنان زار بگریست
 کہ جملہ حاضران بر حال وے بگریہ آمدند و از برائے تسلیہ او تدبیر ہانگینتند ملک فرمود کہ شامگاہاں مبرید کہ من
 برفوت حس سمع میگرم چہ میدانم کہ عاقبت کار فتور و قصور بقوی و حواس راہ خواہد یافت۔ پس بر بطلان چیزے
 از اں مرد خردمند چگونہ اندوہ گیس شود۔ گریہ من برائے آنست کہ ناگاہ مظلومے دادخواہ بردر گاہ فریاد کند۔ و صدائے
 استغاثہ او بگوش من نرسد و او محروم باز گردد و من عند اللہ ماخوذ باشم۔ اما دریں باب فکرے کردہ ام بفرمائید تا دریں
 دیار نہا کنند کہ غیر دادخواہ جامہ سرخ نبوشد تا بدار علامت بر حال مظلوماں اطلاع یابم و بداد ایشان برسم۔

شعر

داد مظلوماں بدہ مقصود محروماں بر آر۔ دین و دنیا را بدیں داد و دہش معمور دار

I: الفاظ و معانی:

نہال = پودا ناگاہ = اچانک

حسن سامعہ = سننے کی قوت فتور و قصور = کمی و نقصان

گریہ = رونا صدائے استغاثہ = فریاد کی آواز

معمور = آباد

اندوہ گیس = غمگین

دریں باب = اس بارے میں

II: سوالہائے زیر را بفارسی جواب بنویسید؟

- (۱) پادشاہ عادل از ملک چین بہ چہ آفت گرفتار شد؟
- (۲) ارکان دولت چین در وقت مصیبت پادشاہ بہ چہ کردند؟
- (۳) گریہ پادشاہ عادل بہ چہ بود؟
- (۴) پادشاہ عادل برائے انصاف و خبرگیری مظلوماں بہ چہ تدبیر کرد؟

III: کلمات زیریں را اضداد بنویسید؟

آفت - آمد - گریہ - خردمند - مظلوم - سرخ

IV: واحد را جمع، و جمع را واحد بسازید؟

پادشاہ - بود - آفت - ارکان - حاضران
تدبیر ہا - ملک - مظلوم - ابواب - آمدند

V: کلمات زیر را در جملہائے خویش استعمال بکنید؟

ناگاہ - فریاد - فتور - خردمند - اندوہ گیس - مظلوم - محروم

VI: جملہائے زیریں را مکمل بنویسید؟

- (۱) پادشاہے بود در ملک.....
- (۲) ناگاہ آفتے..... اور یافت
- (۳) ارکان دولت را..... کرد
- (۴) ملک فرمود کہ..... مبرید
- (۵) من عند اللہ..... باشم (۶) کسے غیر داد خواہ..... پشود

VI: ازیں حکایت چہ سبق آموختہ اید؟ بنویسید؟

سرگرمی:

بلند آواز سے حکایات پڑھائی جائے۔ اور دیگر حکایتوں کو یاد کرنے کی ہدایت دی جائے۔

☆☆☆

سبق: 13

غزل

اے سروِ حدیقہ معانی جانی ولطیفہ جہانی
پیش تو باتفاق مردن خوش ترکہ پس از تو زندگانی
چوں اسم تو در میان آید گوئی کہ بہ جسم درمیانی
آں رہ کہ تو از سفر بیائی حاجت نہ بود بہ ارغوانی
دفع غم دل نہ می توان کرد الا بہ اُمید شادمانی
گر صلح کنی لطیف باشد در وقت بہار مہربانی
(از چمنستان فارسی)

I: الفاظ و معانی:

بلند قامت درخت	=	سرو
باغیچہ	=	حدیقہ
مردن	=	مُردن
نام	=	اسم
وہ راستہ	=	آں راہ
تم آتے ہو	=	بیائی
ضرورت نہیں	=	حاجت نہ بود
لال رنگ کا خوبصورت پھول اس سے مراد یہاں وہ راستہ سارا پھولوں کی خوشبو سے معطر ہو جاتا ہے۔	=	ارغوانی

شادمانی = خوشی، مسرت

لطیف = نازک، نرم

پیش تو = تیرے سامنے

پس تو = تیرے پیچھے

II: کلمات زیر را جملہ بسازید؟

صلح - حدیقہ - بہار - شادمانی - اتفاق

III: تعین کردہ تشبیہات غزل را بنویسید؟

IV: کلمہائے زیر را مترادفات بنویسید؟

حدیقہ - حاجت - غم - جہاں - جسم

V: کلمہائے غلط را علاحدہ بکنید؟

معانی - جہانی - جانی - مانی

VI: غزل کی تعریف:

غزل عربی زبان کا لفظ ہے جس کے لغوی معنی چرخہ کا تنے کے ہیں۔ مگر فارسی ادب میں عورتوں سے بات کرنے اور اُن کے حُسن و جمال عشق و محبت اور گلے شکوے جیسے مضامین پر مشتمل نظم کو کہتے ہیں۔ تاہم غزل ایک ایسی صنفِ سخن ہے جس میں حسن و عشق کے علاوہ غم یا رُغم روزگار کے علاوہ فلسفہٴ حیات - تصوف اخلاقیات، معرفت الہی، پند و نصائح رموزِ حیات و ممات وغیرہ جیسے مضامین بھی بیان کئے جاسکتے ہیں۔

سرگرمی:

غزل کے ہر شعر کے معانی و مطالب لکھنے کی ہدایت دی جائے۔

☆☆☆

غزل (بازبوی گل مراد دیوانہ کرد)

بازبوی گل مرا دیوانہ کرد باز عقلم راصبا بیگانہ کرد
 باز از سرتازہ شد مستی عشق بس کہ بلبل نالہ ی مستانہ کرد
 گل چو شمع خوبروی بر فروخت بلبل بیچارہ را پروانہ کرد
 جان بُرد از خانہ تن عاقبت ایں چنین عشقت کہ در دل خانہ کرد
 قصہ شیریں عجب افسانہ است کوہکن خواب اندرین افسانہ کرد
 خورد خسرو نیست جز غم چارہ چسیت چوں خدا ایں مرغ را ایں دانہ کرد
 (امیر خسرو دہلوی)

I: الفاظ و معانی:

گل	=	پھول
صبا	=	ٹھنڈی ہوا
بیگانہ	=	اجنبی، مست
نالہ	=	آہ و بکا، رونا
کوہکن	=	پہاڑ کھودنے والا

مرغ = پرندہ
برفروخت = روشن کیا
عاقبت = آخر کار، انجام

II: اضداد بنویسید؟

گل - شمع - عاقبت - چارہ - غم

III: درج ذیل اشعار را تشریح بکنید؟

- (۱) گل چو شمع خوب روئے برفروخت = بلبل بیچارہ را پروانہ کرد
 - (۲) جان بُرد از خانہ تن عاقبت = این چنین عشقت کہ در دل خانہ کرد
- سرگرمی:
- غزل کے ہر شعر کا معنی و مطلب لکھنے کی ہدایت دی جائے۔

☆☆☆

We must have friendship for all; we must be merciful toward those that are in misery, when people are happy, we ought to be happy; and to the wicked we must be indifferent. These attitudes will make the mind peaceful.

سبق: 14

از حکمائے ہند

در امثال حکمائے ہند مذکور است کہ مورے کمر جہد بہ بستہ بود و از تودہ خاکے کہ نقل آں آدمیاں را بکلفت میرشدے ذرہ ذرہ می برد و بطرف دیگر میریخت مرغے برو گذر کرد شخصے دید ضعیف و نحیف کہ بنشاط تمام دست و پائی می زد و در نقل کردن خاک جہدے تمام و جہدے مالا کلام بجائے می آورد گفت اے ضعیف بنیہ و نحیف پیکر ایں چہ کار ست کہ پیش گرفته و ایں چہ ہم ست کہ در اں خوض کردہ مور گفت مرا یکے از قوم خود نظریست و چوں طلب و صال او کردم ایں شرط پیش آورد کہ اگر سروصل ماواری قدم در نہ و ایں تودہ خاک را ازیں رہ گزار بردار حالا مستعد آں کار شدہ ام و میخواہم کہ بد اں شرط اقدام نمودہ از عہدہ عہد بیروں آیم۔

مرغ گفت ایں گماں کہ می بری بقدر آرزوئے تو نیست و ایں ملال کے می کشی بقوت بازوئے تو نیست مور گفت من عزم ایں کار کردہ ام و قدم جد و جہد پیش نہادہ اگر پیش برم فھو الم ورنہ معذورم خواہند داشت۔

مثنوی

من طریق سعی می آرم بجا لیس لیلان اِلَّا ماسعی
دامن مقصود اگر آرم بکف از غم و اندوہ مانم برطرف
ورنہ شد از جہد من کارے بکام من در اں معذور باشم والسلام

I: الفاظ و معانی:

تودہ	=	مٹی کا ڈھیر
بکلفت	=	مشکل سے
نحیف	=	کمزور
نشاط	=	چستی۔ پھرتی
پائی	=	پاؤں
بنیہ	=	بدن

II: سوالہائے زیر ابفاری جواب بنویسید

- (۱) کیست کمر جہد بر بستہ بود؟
- (۲) تودہ خاکی چگونہ بود
- (۳) مرغے مور را چہ گفت
- (۴) مور اورا چہ جواب داد
- (۵) بار دیگر مرغے اورا چہ گفت
- (۶) مور اورا چہ جواب داد

III: واحد را جمع و جمع را واحد بنویسید۔

امثال - حکماء - آدمیاں - ذرہ - مرغے شخصے - دست
کار - قوم - شرط

IV: کلمات زیریں را اضداد بنویسید۔

نحیف - نشاط - تمام - نیست - پیش

V: کلمات مندرجہ ذیل را استعمال کردہ جملہا بسازید

نشاط - پیکر - مہم - خوض کردن - وصال - رہگذر

VI: جملہائے مندرجہ ذیل را مکمل بکنید۔

- (۱) درامثال حکمائے ہند.....است۔
- (۲) ذرہ ذرہ.....
- (۳) شخصے دید..... کہ بنشاط تمام دست و پائی.....
- (۴) گفت اے ضعیف..... و..... پیکر ایں چہ کاراست
- (۵) مورگفت مرا بایکے از قوم خود.....
- (۶) می خواہم کہ بداں شرط..... از عہدہ عہد بیروں آیم

VII: ازیں حکایت چہ سبق آموختہ اید؟ بنویسید۔

سرگرمی:

دو چار حکمتوں کو جلی حروف میں لکھ کر کلاس روم میں آویزاں کیا جائے اور زبانی یاد کرنے کو کہا جائے۔

☆☆☆

Great work requires great and persistent effort for a long time..... Character has to be established through a thousand stumbles.

سبق: 15

سر سید احمد خان

سر سید احمد خان مصلح و محسن قوم و ملت بودند۔ احسانات او بر مسلمانان ہند بے شمار اند۔ سر سید احمد خان ۱۸۱۷ء در دلی پیدا شدند بزرگان اور در زمانہ مغل بادشاہ شاہ جہاں در ہند آمدید۔ در زمانہ دلی سر سید منصف دلی بود۔ در آں وقت کتاب آثار الصنادید تصنیف کرد۔ عمارات و نقشہائے دلی و حالات نامور و مشہور افراد را دریں کتاب تصنیف کرد۔ کتاب ایں در یورپ قدر زائد شد۔ چنانچہ ایں کتاب را در زبان فرانسیسی ترجمہ فرمود۔

سر سید را شوق تالیف و تصنیف از حد زیادہ بود، کتاب ”آئین اکبری“ را تصحیح کرد۔ نیز ”تاریخ بجنور“ بنوشت۔

در تاریخ ہند زمانہ غدر زمانہ قیامت بود۔ یکطرف افواج فرنگی بر ہند قابض شود از مکاری و عیاری فرنگی

در میان هند و مسلم فساد برپا می شود۔ دریں زمانہ سرسید در بجنور بود۔ نیز نظم و نسق صلح بجنور در دست سرسید بود مگر فراست و تفکندی او بر فساد و غلبه قابو یافته بود۔

در زمانہ غازی پور سرسید احمد خاں ”سائنٹفک سوسائٹی“ را قائم کرد۔ مقصدِ ایں سوسائٹی در حقیقت علوم جدیدہ را اشاعت کردن بود۔

سرسید در زمانہ قیام مراد آباد یک مدرسہ قائم کرد۔ و رسالہ اسباب بغاوت ہند را تحریر کرد۔ در 1884ء تبادلہ سرسید علی گڑھ شد۔ سائنٹفک سوسائٹی را علی گڑھ منتقل کرد۔ و نیز از ین سوسائٹی کتب سائنس و تاریخ و معاشیات وغیرہ را ترجمہ کردند۔

بعد از اں سرسید سفر انگلستان در پیش آید۔ و آں در انگلستان تعلیم گاہاں را بغور ببیند۔ کتاب ”سرو لیم پور“ ”لائف آف محمد“ را مطالعہ کرد و جواب کتاب او تحریر کرد۔ و بر اعتراضات اسلام و بانی اسلام صلی اللہ علیہ وسلم را مدلل و پرزورتر دید کرد۔

سرسید از انگلستان واپس آید و رسالہ ”تہذیب الاخلاق“ جاری فرمود۔ با وجودیکہ صد ہا اختلافات و اعتراضات و فتاویٰ کفر سرسید انقلاب برپا کرد۔ مدرسہ العلوم مسلمانان علی گڑھ در وجود آید۔ و از وسیع الخیالی او و ہمت و استقلال سرسید مسلم یونیورسٹی قائم شد۔ از ین فائدہ حاصل شد کہ بروسیلہ سرسید مسلمانان ہند را از علوم جدیدہ روشناس می کرد۔ و از خواب غفلت بیدار کرد چنانچہ در مسلمانان ہند شوق حصول علم پیدا شد۔ ایں نامور بزرگ و محسن ملت در 1898ء وفات یافت۔

I: الفاظ و معانی:

مصلح	=	اصلاح کرنے والا
منصف	=	بج، انصاف کرنے والا
جدیدہ	=	نئے
بیدار	=	ہوشیار، جاگ ہوا
محسن	=	احسان کرنے والا
فراست	=	عقل مندی، بصیرت
خوابِ غفلت =		غفلت کی نیند

II: سوالہائے زیر را جواب بنویسید۔

- (۱) سر سید احمد خاں کجا پیدا شد؟
- (۲) سر سید را کسے چیز شوق بود؟
- (۳) مقصدِ سائنٹفک سوسائٹی چیست؟
- (۴) سر سید در انگلستان چه بیند؟

III: الفاظ زیر را واحد و جمع تحریر بکنید۔

اعتراضات - فتاویٰ - انقلاب - عمارت - نقش

IV: فہرست چند کتب سر سید جمع بکنید۔

سرگرمی:

سر سید کی تصویر چھپی ہوئی تلاش کر کے اس کو (Enlarge) آویزاں کی جائے۔

☆☆☆

سبق: 16

رباعیات

(۱)

دانی کہ چہ گفت زال بہ رستم گرد
دشمن راننواں حقیر و بیچارہ شمرد
دیدیم بے کہ آبِ سرچشمہ خُرد
چوں بیشتر آمد شتر و بار بُرد

(۲)

اے طبل بلند بانگ در باطن پیچ
بے توشہ چہ تدبیر کنی وقتِ پیچ
روئے طمع از خلق بہ پیچ از مردی
تسبیح ہزار دانہ بردست میچ

I: الفاظ و معانی:

زال	=	رستم کے باپ کا نام
گرد	=	پہلوان
شتر	=	اونٹ

بار	=	بوجھ
تدبیر	=	کوشش
دست	=	ہاتھ
طمع	=	لاالچی - حرص
پیچ	=	مصیبت

II: درج ذیل الفاظ را در جملہ ہای خود استعمال بکنید؟

دشمن - حقیر - شتر - تسبیح - تدبیر

III: سوالہائے زیر را جواب بدہید۔

(۱) تعریف ”رباعی“ بنویسید؟

(۲) یکے از رباعیات یاد بکنید؟

رباعی:

وہ صنفِ سخن ہے جس میں صرف چار مصرعے ہوتے ہیں، جس میں کسی خیال کو بتدریج پیش کیا جاتا ہے۔
آخری مصرعہ میں زیادہ زور ہوتا ہے۔ رباعی میں سوائے مصرعہ سوم کے ہر مصرعہ ہم قافیہ ہوتا ہے۔

سرگرمی:

طلبہ ان رباعیات و قطعات کو یاد کریں گے اور ان کے معانی جانیں گے۔

☆☆☆

سبق: 17

قطعاتِ سعدی

(۱)

بندہ ہماں بہ کہ ز تقصیر خویش

عذر بدرگاہ خدا ورد آورد

ورنہ سزاوار خداوندیش

کس نتواند کہ بجا آورد

(۲)

اے کریے کہ از خزائن غیب

گبر و ترسا وظیفہ خور داری

دوستاں را کجا کنی محروم

تو کہ بادشمنان نظر داری

I: الفاظ و معانی:

ہماں = وہی
تقصیر = کوتاہی
کس نتواند = کسی کی طاقت نہیں ہے
گبر = آتش پرست
بہ = بہتر
سزاوار = لائق
بجا آوری = پوری کر سکے
ترسا = عیسائی

II: قطعہ اول را حفظ بنکند۔

III: قطعہ دوم را بزبان اُردو بنویسید۔

IV: لفظ ہائے زیر را جملہ خویش استعمال بنکند۔

تقصیر - بدرگاہِ خدا - سزاوار - کریم - محروم

☆☆☆

ذخیرۃ الفاظ (Glossory)

ب	معانی	الفاظ
بیگانہ = اجنبی	آفتاب = سورج	الف ”آ“
برفروخت = روشن کیا	آفریدہ = پیدا کیا ہوا	
بار = بوجھ	آہوے = ہرن	
بنفزاید = بڑھاتا ہے	آں راہ = وہ راستہ	
بکلفت = مشکل ہے	آلام = تکالیف	
بنیہ = بدن	الف ”ا“	
باراں = بارش	استماع = سُننا	
بے خود = اپنے آپ میں نہیں رہنا	اصغاء = بات کو غور سے سُننا	
بازرگان = تاجر	اندوہ گیس = غمگین	
برش = وضع - قطع	احدا = ہدیہ دینا	
بے مثال = بے چوں	ارزندہ = سستا	
بے نظیر = بے چگون	ارزش = قیمت	
برہان = دلیل	اول بہا شیر بہا = پہلی قیمت ہی بھلی ہوتی ہے	
بیدار = ہوشیار، جاگاہوا	انبوہ = ہجوم، گروہ	
بکڑا جائے گی = بر خور دکنند	اندک = تھوڑا	
بھوکا، جسے کھانا نصیب نہ ہو = بے خورش	اسم = نام	
بیائی = تم آتے ہو	ارغوانی = لال رنگ کا پھول	
پوری کر سکے = بجا آوری		

تقصیر = کوتاہی	پ
ترسا = عیسائی	پیچ = مصیبت
تقریب = جشن	پائی = پاؤں
ج	پشت سر = پچھلا حصہ
جزع و فزع = گھبراہٹ	پانیر بود = قریب تھا
جلو = سامنے	پُر برف = برف سے ڈھکی ہوئی
جدید = نئے	پیش تو = تیرے سامنے
جہد = کوشش	پس تو = تیرے پیچھے
چ	پیہم = مسلسل
چوب = لکڑی	ت
ح	تدبیر = کوشش
حسن سامعہ = سننے کی قوت	تودہ = مٹی کا ڈھیر
حلول = سما جانا	تقلید = پیروی
حدیقہ = باغیچہ	تغذیہ میکنم = میں غذا حاصل کرتا ہوں
حاجت نبود = ضرورت نہیں	تکوین = بنانا
خ	ترسنا کی = خطرنا کی
خصال = عادات	تودہ ہا کی = تودہ کی جمع - ٹکڑے
خلوق = مخلوق	تر منر = بریک
خلوت = تنہائی	تشنہ = پیاسا
خانم آموزگار = استانی	تپش = گرمی

س	خواب غفلت = غفلت کی نیند
سیار = تیزی سے چلنے والا	خورشید = سورج
ساکت = چپ چاپ	خستہ شوی = تھک ہار جانا، برا حال ہونا
سکونی می گیرند = سکونت اختیار کرتا ہے	خصومت = جھگڑا۔ دشمنی
ستائش = تعریف	د
سوختہ = جلا دیا جائے	دست = ہاتھ
سیم = چاندی	دریں باب = اس بارے میں
سوت = سیٹی	دغدغہ = پریشانی
سراسیمہ = خوف زدہ گھبرائے ہوئے	دشت = بھونگی۔ یعنی ابھی بیوپار نہیں ہوا
سراب = دھوپ یا چاندنی میں چمکتی	دست تکان = ہاتھ ہلانا
ہوئی ریت، آنکھ دھوکا	دینار = سونے کا سکہ
سرور = بلند قامت، درخت	دختر صحراء = ریگستانی کی بیٹی، اونٹنی
سزاوار = لائق	ر
ش	رعیت = رعایا۔ عوام
شتر = اونٹ	روستاہای = روستا کی جمع/ گاؤں
شبانہ روز = دن رات	روکش حور = حور کوثر مانے والی
شہاب = ٹوٹا ہوا ستارہ	ز
شاہد رعنا = حسین، نازک اندام محبوب	زال = رستم کے باپ کا نام
شادمانی = خوشی۔ مسرت	زام = لگام۔ اونٹ کی تکیل

ف	ص
فتور و قصور = کمی و نقصان	صبا = ٹھنڈی ہوا
فرو بستہ گشت = بند ہو گیا	صدائے استغاثہ = فریاد کی آواز
فرسودہ = پرانا۔ بے کار	صمغ = گوند
فراواں = بہت زیادہ	ض
فراست = عقلمندی۔ بصیرت	ضعفاء = کمزور لوگ
فانوس = چراغ	ط
ک	طعم = لالچ۔ حرص
کوہ کن = پہاڑ کھودنے والا	ع
کف زدن = تالی بجائے	عاقبت = آخر کار۔ انجام
کولہ = ٹوکرا	عار = شرم
کلوخ = ڈھیلا	عادل = انصاف کرنے والا
کلام بسیط = اللہ کا کلام حروف	عضو = ممبر۔ رکن
و آواز سے ملا کر نہیں بنا ہے	عرض = جیسے رنگ
کشتہ = قتل کیا جائے	عمداً = جان بوجھ کر
کس نتواند = کسی کی طاقت نہیں ہے	علم = جھنڈا
گ	غ
گل = پھول	غرش = گڑگڑاہٹ
گرد = پہلوان	غوطہ زن = ڈبکی لگانے والا
گریہ = رونا	
گرانہا = بیش قیمت	

ل	گوسفند = بکری
نالہ = رونا	گبر = آتش پرست
نہال = پودا۔ درخت	ل
نگاہ = اچانک	لطیف = نازک۔ نرم
نجیف = کمزور۔ لاغر	م
نشاط = چُستی۔ پھرتی	مرغ = پرندہ
نجار = بڑھئی	متعلیٰ = کوئی فریادی
نفت = مٹی کا تیل۔ پیٹرول	مور = چیونٹی
ناقہ = اوٹنی	معمور = آباد
و	مُحیط = گھیرنے والا
واژگول خواہد شد = الٹ جائے گی	مجالس = ایک جنس والے
ھ	مرہون = گروی رکھا ہوا
ھمیں کہ = جوں ہی	مصلح = اصلاح کرنے والا
ہر جور = ہر قسم کے	منصف = جج، انصاف کرنے والا
ہر خود بیگرد = اپنا راستہ لیجئے	محسن = احسان کرنے والا
ہماں = وہی	مسدود = بند
ی	مردن = مرنا
یگانہ = تنہا	مدتِ دراز = لمبی مدت
	معارف = پہچان
	منت = نذر ماننا
	موبہ مو = بال بال